"זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו" מיבעיא ליה? אמרי: רב, כרבי שמעון בן לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ולא מיתוקמא מתני' כרבנן דקתני סיפא ואם מתו יקברו (אמר) ממאי דהא אמתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה הוא דלמא משום *דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא! אמרי אם כן ניתני אם נעשו טריפה יקברו' ואיבעית אימא לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה ותני "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו": אבל קדם הקדשן וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן °צבי "מה צבי פטור מן הבכורה אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה, אוציא אני את הבכורה ולא אוציא את המתנות תלמוד לומר איל "מה איל פטור מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות, [א] אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר? ת"ל *אך" חלק. אמר מר אוציא את הבכור ולא אוציא את המתנות מאי שנא? אוציא את הבכור שאין שוה בכל ולא אוציא את המתנות ששוות בכל? ת"ל איל. אמר ליה רב פפא לאביי אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בהן אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג *ב) א"ל למאי מדמית להו: אי לחולין, אותו ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים אותו ואת בנו נוהג בו, אמר ליה אי הכי גבי חלבו נמי נימא הכי: למאי מדמית להו אי לחולין חלבן אסור ואי לקדשים חלבן אסור? אלא או מי אמרת אך ולא חלבן אימא נמי אך ולא אותו ואת בנו' רבא אמר אך לאותו ואת בנו הוא דאתא וחלבו מ"דמו" נפקא דכתיב °רק את דמו לא תאכל מאי "דמו" אילימא דמו ממש, לא יהא אלא דמן דצבי ואיל אטו דמן דצבי ואיל מי שרי? אלא "דמו" חלבו, וליכתוב רחמנא חלבו אי כתב רחמנא חלבו הוה אמינא אהני היקישא ואהני קרא: אהני היקישא למעוטי מכרת דכי כתב כרת אאוכל חלב בהמה הוא דכתיב שנא' °כי כל אוכל חלב מן הבהמה ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא, להכי אפקיה רחמנא בלשון "דמו" לומר לך מה דמו בכרת אף חלבו בכרת, והא תנא אך ולא חלבו קאמר? ה"ק: אילו לא נאמר "דמו" הייתי אומר "אך" ולא חלבו, עכשיו שנאמר "דמו" לאותו ואת בנו הוא דאתא: ואינן יוצאין לחולין: מנא הני מילי ג] *דת"ר °תזבח ולא גיזה [ד] בשר ולא חלב "ואכלת" ולא לכלביך מכאן *שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים

איכא

*) [פסחים כט. וש"נ]

תורה אור

זו דברי רבי שמעון. דאמר בפרק בתרא דתמורה (דף לג.) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה (א): דתנן ר' שמעון אומר כו'. ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו, מכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בבעל מום מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח [ב] ומאי דתנא דמתני' סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שצריכין שיהו חיין בשעת פדייה כדכתיב "והעמיד את הבהמה לפני הכהן - ואח"כ - והעריך אותה: מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את [ג] מומן להגב שקידשן למזבח מקדישין *תמימים: אבל חכמים. לאו הנך רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה דהתם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא: אפי' חיה. דאינה ראויה למזבח: הכי נמי דאם מתו יפדו. דבבעל מום מעיקרא מודו*: רב. דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתני' כולה כרבנן: דקתני בסיפא דמתניתין אם מתו יקברו. [ג] דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה: א"כ. דטעמא דמתני' משום אכילה דקדשים לכלבים הוא: ניתני אם נעשו טריפה יקברו. דמשמע אע"ג דמצי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט "מתו" ש"מ טעמא משום העמדה [ד] והערכה: (ודלא) כר' יוחנן. דאמר התם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתני' כרבנן, ורישא נמי מיתוקמא כדידהו דבבעל מום מעיקרו כולהו מודו ותני "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו": צבי. כצבי ואיל ומוקמינא בסיפרי דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר: מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה. דבקרך ובצאנך כתיב: ולא אוציא את המתנות. ולקמן פריך מאי אולמיה דמתנות מבכורה: צבי ואיל פטורין מן המתנות. דכתיב במתנות "אם שור אם שה": ומ"ש. מתנות דלא נפקי מקרא קמא: ומתרץ אוציא את הבכורה שאינה שוה בכל. שאינה נוהגת בנקבות כזכרים: צבי ואיל. אין אותו ואת בנו נוהג בצבי ואיל דכתיב "שור או שה": א"ל למאי מדמית ליה. לפסולי המוקדשין דתיפטרינהו מאותו ואת בנו: אותו ואת בנו נוהג בחולין ובמוקדשין כדמפרש בשחיטת חולין (ד' עח.): א"ה גבי חלבו נמי. אמאי איצטריך "אך" למיסר, תיפוק לי דאסור דלמאי מדמית להו כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש לצבי ואיל לא נפקי מתורת קדשים: אך ולא אותו ואת בנו. ומסתברא דהיקשא למיפטר מבכורה ומתנות אתיא, ואך למיסר חלבו ואותו ואת בנו דהשתא מדמינן להו לקדשים גמורין דאי אמרינן איפכא לא מדמינן להו לא לקדשים ולא לחולין: רק את דמו. בבכור בעל מום כתיב: אהני היקישא. דאיתקוש לצבי ואיל: ואהני קרא. דכתיב "את חלבו לא תאכל" אהני היקישא מכרת והוה מיסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגו' ואהני קרא למיקם עליה בלאו דלא תישרייה לגמרי, להכי אפקיה כו': והא תנא. דברייתא דלעיל מפיק חלבו מ"אך" והיכא היכי מצי למימר ד"אך" לאותו ואת בנו אתא: אילו לא נאמר כו'. והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מילתא לאפוקי מהכא: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת" (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן:

א) [כ' תוס' חולין נט: ד"ה רבא כו' מה שכתבו בשם הר"י מאורליינש ור"ת השיב לו וה"כ תוס' בתם' ע"ז סו. ד"ה אמר ל"י וע"ע תוס' ביצה יב. ד"ה השתא]

מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות כו'. בשמעתין משמע דאי לא כתב אך הוה דרשינן נמי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק (דף יב.) דרשינן נמי מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין ותימה מנלן כל הנך דרשות דתלתא צבי ואיל כתובין וכולהו צריכי כדמפרש לקמן פרק פסולי המוקדשין (דף לג.) ד] וי"ל דהתם נמי מפרש חד לבכורה ומתנות והיינו כדמפרש הכא חד מצבי וחד מאיל עוד מפרש התם (חד לבכורה) חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא כמו שמפרש ר"ת המרביע והמנהיג שור של פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הן ועשאן הכתוב שני גופים והיינו מצבי ואיל דחד שור דפסולי המוקדשין עשאן הכתוב כשני גופים וכשמנהיגו לבדו כאילו מנהיג צבי ואיל ביחד וחייב משום כלאים ואידך חד לכדר' עקיבא דמתיר אפי' לעובד כוכבים או לכדרבי אלעזר הקפר פ' שני דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין טעונים שחיטה אף צבי ואיל כן ומצבי לחודיה הוה ידעינן איל דמצבי ילפינן כל חיה [ה] ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל דאין פודין וחלבו מותר ואותו ואת בנו דבעי למידרש בסמוך אי לאו אך היינו מצבי ואיל דדרשינן מיניה בכורה ומתנות דמשמע שרוצה ליתן להם דין חיה [ו] ואי כתיב אך לחייב על חלבה ואותו ואת בנו כדמפרש בין לחולין מדמית ליה בין לקדשים מדמית להו ובסמוך דקאמר וולדן וחלבן היכי דמי אי דאיעבר ואיתייליד אחר פדיונן ולד צבי ואיל הוא לאו יתורא איכא אלא ממילא פשיטא ליה דהוי כוליה צבי ואיל: אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו. לא מצי למיפרך מה צבי ואיל טעון כסוי אף פסולי המוקדשין כן דבההיא דרשינן פ' כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי פסולי המוקדשין על הארץ תשפכנו כמים מה כו': רק את דמו לא תאכל. האי קרא גבי בכור כתיב והרבה תימה דלא מייתי רק *את הדם לא תאכל דכתיב גבי שאר פסולי המוקדשים ואין להקשות דדילמא איצטריך לחמשה לאוין האמורין בדם דמפרשי פ"ק דכריתות (דף ד:) דהא טובא לאוין כתיבי יותר מה' חד בויקרא וחד בצו את אהרן ותרי באחרי מות וד' בראה הרי ח' בר מהאי דבכור ושמא דריש להו [ז] למילתא אחריתי: ואהני קרא למיקם עליה בלאו. וא"ת אדרבה כיון [ח] דמהדריה הקרא הדר לגמרי אף מכרת כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין הגוזז והעובד בהם סופג ארבעים ולא אמר איתקוש לצבי ואיל ומפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב תזבח ולא גיזה איסורא בעלמא אלא [ט] אמר אהדריה לאיסוריה) וצריך לחלק ומהיא דהגוזז והעובד בהם נמי קשה[י] על מה שפי' טעמו א) ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו כגון גיעולי עובדי כוכבים דהשתא כי איסתרי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא איכא לא מלקות ואינו נראה דאית לך למימר אהדריה לאיסורא כדפרישית:

מה

רבינו גרשום

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אמרי רב. סבר לה כריש לקיש דאמר בסוף מסכת תמורה לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל [העמדה והערכה] קדשי מזבח לא היו: ולא מיתוקמא. הא מתניתין דבכורות כרבנן משום סיפא דקתני אבל קדם הקדישן למומן אם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אם מתו יפדו איבעי למתני וכר' שמעון מיתוקמא רישא וסיפא דהא אמר קדשי מזבח היו בכלל הילכך כי קדם הקדש למומן יקברו אבל בבעל מום מעיקרו היינו דקדם מומו להקדשו מודה דנפדה אבל לרבנן זה וזה נפדין מיבעי ליה: אמרי אכתי יכול נמי לאוקומא כרבנן דאמרי קדשי מזבח לא היו דממאי דהאי דקתני אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה להיכא דקדם הקדש למומן ולא אפשר דמתו: דילמא. לרבנן נמי אע"ג דאמרי קדשי מזבח לא היו משום הכי אמרינן יקברו דאין פודין את הקדשים וכו'. אבל היכא דקדם מומן להקדשן נפדין דלא חשיב כ"כ הקדש: אמרי א"כ. הוא דמשום הכי יקברו דאין פודין לכלבים ליתני אם נעשו טרפה יקברו דמשמע דאע"ג דאכתי הוו חיים ואיפשר להעמידן ולהעריכן אפי' הכי יקברו דאין פודין לכלבים אבל מדמיירי לאחר מיתה אם מתו יקברו ש"מ משום (הכי) דהוו בכלל העמדה והערכה א"א מיתוקמא כר' שמעון ולא רבנן: ואיבעי' אימא לעולם מיתוקמא נמי כרבנן ורב כר' יוחנן סבירא ליה דאמר בפ' אחרון דתמורה לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ופודין בבעלי מומין מעיקרא. אי הכי זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו איבעי למיתני אין (תני) הכי [נמי]: מנהני מילי. דפסולי המוקדשין שקדם הקדשן למומן פטורין מן הבכורה ומתנות: דת"ר. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מה צבי פטור מן הבכורה דכתיב בבקר ובצאן הזכר תקדיש וגו' ולא מצבי: אף פסולי המוקדשין פטורין. דפרשה זו מיירי בפסולי המוקדשין דכתיב הטמא והטהור דאע"ג דפסולי המוקדשין ניתנו כיון דקדם הקדישן למומן עדיין יש להן קדושה ופטורין מן הבכורה הואיל וקדשו קדושת הגוף קודם שהוממו: אוציא אני את הבכורה. שיפטרו מן הבכורה ולא אוציא את המתנות אלא יתחייבו במתנות: ומאי שנא. דלפטרו מבכורה וליחייבו במתנות אילימא משום דבכורה קילא דאינה שוה בכל שאין בכור אלא זכר אבל מתנות נוהגת בין בזכרים בין בנקבות ת"ל איל להכי כתיב איל דפטור דכתיב אם שור ואם שה ונתן לכהן וכו': ת"ל אך. מיעט פסולי המוקדשין שחלבן אסור:

א"ל למאי קא מדמית להו אי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות קא מדמית להו לקדשין גמירין וכי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות היכא דקדם מום קבוע להקדישן קא מדמית להו לחולין גמורין. אבל אי פטרת להו מאותו ואת בנו לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין: אי הכי. חלבו נמי לא ליצטריך אך למשרי נמי דלימא נמי למאי מדמית להו א"ל א) אביי ודאי לאו מילתא היא דאמרי למאי מדמית להו כו'. אלא הכי יכול למימר כי היכי דאמרת אך ולא חלבן הכי נמי אימא אך ולא אותו ואת בנו: אלא. מאי דמו דאסר הכא ודאי לא אסר אלא חלבו: אהני הקישא. דאיתקיש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למעוטי חלבן מן כרת כי היכי דאחלב צבי ואיל ליכא כרת: ואהני קרא. רק את דמו לא תאכל למיקם עליה בלאו בעלמא ולא בכרת: להכי. כתיב חלבו בלשון דמו לומר לך מה דמו דצבי בכרת אף חלב פסולי המוקדשין בכרת: והא תנא

אך

א) מדברי רבינו נראה דלא גרס "אלא לאו מי אמרת וכו'" ורק גרס אמר ליה אביי וכו' ואולי דגם גי' דידן "אלא" הוא ט"ס והוא ר"ת אמר ליה אביי וכגי' רבינו והוא הנכון:

לבי רב אבי' חוזר בו ממה שאומר "למאי מדמית להו וכו' ... אותו ואת בנו דפסולי המוק' אלא כמו שחלבן אסור מהא דכתיב "אך" כמו כן יש לאסור אותו ואת בנו דפסולי המוק' מהא דכתיב "אך"

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' י:

כה ב מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הל"א טוש"ע יו"ד סי' סד סעיף א:

כו ג מיי' פ"ב מהל' שחיטה הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' טז סעי' ז:

כז ד מיי' שם הל"ב:

ג"ק מ"ו

[פסחים כט. בכורות יח: תמורה יז. לא:]

שיטה מקובצת

א] אי מה צבי ואיל חלבן וכו'. ק"ל אמאי לא פריך אי מה צבי ואיל א) חלבן מותר וכו' וכ"ת ה"נ והא תנן במתני' וולדן וחלבן אסור וג"ם דלא הוה מצי לשנויי כדרשינן לקמן ואולי דגרסי חלבן ב) ומחלבו קא פריך מיהו קשיא לן דהא קאמר בתר הכי דכי כתיב כרת אאוכל וכו' ומשמע דחלבן גרסי'. גליון תוס' חיצוניות: ב] דת"ר תזבח ולא גיזה וכו'. וה"ה לעבודה נמי דממעטינן מהאי קרא דשניהם שוים. תוספות חיצוניות: ג] בשר ולא חלב. הקשה ר"ן דהא בת"כ בפ' שמיני דריש דחלב פסולי המוקדשין אסור מספריסי הפרסה טמא ואין לומר דהא דקאמר הכא ולא חלב היינו לחלוב דוקא אסור כמו לגזוז דאסור ואפ"ה גיזה שרייא וכן לחלוב אסור והחלב שרי אי לאו דת"כ דהא בחולין שרי ש"מ דמקרא דהבאדריש אסור בחלב גופיה וי"ל דבת"כ איצטריך עיקר קרא לתמור' פסולי המוקדשין ובת"כ פ' שמיני פי'. גליון תוס' חיצוניות: ד] וי"ל דהתם נמי וכו' וז"ל הרא"ש לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין וי"ל דג' צבי ואיל כתיבי מחד מנייהו דרשינן שפטורין מן הבכורה ומן המתנות חד מצבי וחד מאיל ואייך צבי ואיל חד לכדר' עקיבא וחד לכדר' אלעזר הקפר ור"ע מפיק פטורה דבכור' ומתנות מחד דצבי פטור משניהם ואייתר ליה איל לכדר' אלעזר והא דבעי למדרש מניה אי לאו אך דאין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר היינו מההוא צבי ואיל דדרשינן מניה בכורה ומתנות דמשמע ליה ליתן לו כל דין חיה: ס] וצריך לחלק וכו'. וז"ל תוס' חיצוניות ואו' הר"ר מנוח דלא דמי דהתם לא אסרה תורה בפי' גיזה אבל הכא דקרא כתיב למיסר חלבו בפי' לא שייך לומר אהדרי' לאסוריה קמא לכרת כיון דאיכא היקישא ובזה ניחא פי' הרב יוסף מאורלינש בשם בעיקר בפ' גיד הנשה ושם פי': וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא דמי דהתם דרשינן תזבח זביחה התרתי לך ונשארה באיסור' הא' אבל הכא מהיקשא אפקיה לגמרי ואח"כ הזהיר על חלבו וה"נ אמרינן גבי גיעולי עובדי כוכבים דאישתרו כשהתיר הכתוב טעם לפגם כגון נבילה מוסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא אית ביה בלא מלקות (עי' בתוס' זבחים ע"א):

א) ר"ל חלב של נקבה. ב) נראה דר"ל דגרסי' חלבו בשני קמצין.

תקבה

הגהות צ"ק [א] שם דהגב שהקדישן למזבח מקדישין התמימים וממאי דתנא כו': [ב] מומן ואם מתו יקברו הס"ד והשאר שייך לעיל: [ג] ש"מ דקדשי: [ד] והערכה הס"ד ואח"כ ד"ה כר' יוחנן וטיבת ודלא יש למחוק: [ה] ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל אין פודין ודבעי למידרש בסמוך דחלבו ואותו ואת בנו מותר אי לאו כו': [ו] והכי כתיב: [ז] כמילתא למילתא: [ח] דהדריה קרא הדריה לגמרי אף לכרת: [ט] אמרי': [י] על מה דאמרי' טעמו ולא ממשו אסור דילפי' מגיעולי עובדי כוכבים ואין לוקין עליו דכיון דאיסתרי טעם לפגם כמו נבילה מסרחת כי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים וכו' ולא מלקות ואינו נראה דאיכא למימר:

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה זו דברי ר"ש וכו' והערכה דתנן ר"ש וכו' לא היו בכלל מכלל דקרא וכו' אע"ג דקדשי מזבח ליתנהו הס"ד ואח"כ מ"ה אבל חכמים וד"ה אפילו חיה וד"ה הכי נמי וד"ה רב דלא מוקי וכו' כרבנן דקתני בסיפא וכו' מתו יקברו הלמה דקדשי וכו' העמדה והערכה הס"ד ואח"כ מ"ה מדקתני סיפא גבי קדם וכו' קדישין במומן הס"ד ואח"כ מ"ה ממאי דתנא דמתני' וכו' והעריך אותה הס"ד ואח"כ מ"ה א"כ דטעמא דמתני':